

Permanente vorming Proefdierkunde in Vlaanderen | Nota over goede praktijk

Filip Mulkens

Lid Vlaamse Proefdierencommissie, Vrije Universiteit Brussel, Filip.Mulkens@vub.be

In België is sinds 1 juli 2014 de bevoegdheid dierenwelzijn, waaronder de wet- en regelgeving over proefdieren en dierproeven valt, geregionaliseerd. Dit houdt in dat de drie gewesten (Vlaanderen, Wallonië en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) een eigen politieke en bestuurlijke koers kunnen varen.

Tot veler verrassing hebben de bevoegde ministers en/of staatsecretarissen en hun respectieve Diensten Dierenwelzijn deze autonomie aangegrepen om eigen accenten te leggen en prioriteiten te stellen, onafhankelijk van de andere gewesten. Dit leidt enerzijds tot een gezonde concurrentiestrijd, waardoor dossiers die jarenlang geblokkeerd waren door de moeilijke federale besluitvorming eindelijk in een stroomversnelling geraakten. We denken hierbij aan het verbod op onverdoofd slachten in Vlaanderen en Wallonië en de verplichting tot steriliseren van alle katten die niet als fokkat gehouden worden in Vlaanderen, Brussel en Wallonië.

Dit zijn regionale initiatieven die door één gewest genomen zijn en door de grote maatschappelijke druk daarna ook in een of beide andere gewesten overgenomen zijn. Maar anderzijds leidt deze regionalisering ook tot een meer uiteenlopen van wet- en regelgeving tussen de gewesten, wat de samenwerking en het begrip tussen stakeholders in de verschillende gewesten bemoeilijkt. Dit is een uitdaging waar ook de Belgische proefdierkundige vereniging BCLAS (Belgian Council for Laboratory Animal Science), als onverdeelde Belgische organisatie mee te kampen heeft.

Bevoegdheden Dierenwelzijn in België.

Regio	Minister	Administratie	Adviesraad
Hoofdstedelijke Gewest Brussel	Bernard Clairfayt	Leefmilieu Brussel, Afdeling Inspectie en verontreinigde bodems Departement Dierenwelzijn	Brusselse Commissie voor dierproeven
Vlaanderen	Ben Weyts	Departement Omgeving, Afdeling Dierenwelzijn	Vlaamse ProefdierenCommissie
Wallonië	Céline Tellier	Direction de la Qualité et du Bien-Etre animal	Nog geen

Eén van de recentste initiatieven die in Vlaanderen ontsproten is, is het opstellen van een nota over de permanente vorming Proefdierkunde. Deze nota is opgesteld door de Vlaamse Proefdierencommissie (VPDC) in samenwerking met de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR).

De VPDC is tot op zekere hoogte te vergelijken met het NCad in Nederland, met dit grote verschil dat de VPDC zeer beperkte werkingsmiddelen heeft. Leden van de VPDC zijn deskundigen op het gebied van dierproeven, alternatieven of ethiek, die hun expertise onbezoldigd inbrengen.

De Vlaamse Dienst Dierenwelzijn neemt de secretariaats- en logistieke ondersteuning op zich. In het algemeen staat de Vlaamse Dienst Dierenwelzijn in voor de voorbereiding, de ondersteuning en de controle van het dierenwelzijnsbeleid in Vlaanderen. Deze opdrachten zijn in Nederland verdeeld

over het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), de Centrale Commissie Dierproeven (CCD) en de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA). De VLIR is de belangenbehartiger van de Vlaamse universiteiten en dus zowat de Vlaamse tegenhanger van de VSNU.

In het Belgische Koninklijke Besluit van 29 mei 2013 ter bescherming van de proefdieren (verder in de tekst het KB genoemd), later vertaald naar de Vlaamse situatie door twee Besluiten van de Vlaamse Regering (op 22 februari 2017 en 18 december 2020), staat dat de vergunninghouder er moet op toezien dat alle personeelsleden hun kennis in verband met de thema's vermeld in bijlagen 8 tot 11 van het KB op peil houden. In deze bijlagen staan alle thema's vermeld die tijdens de basisopleiding en de bijscholingen Proefdierkunde aan bod moeten komen.

Tot nog toe gaat de Vlaamse Dienst Dierenwelzijn tijdens haar inspecties van de laboratoria na of elk personeelslid betrokken bij proefdieronderzoek minstens eenmaal per jaar een relevante opleiding gevolgd heeft en hiervan een bewijs kan voorleggen. Vanuit het Vlaamse proefdierkundige veld zelf, dus vanuit zowel de academische, farmaceutische en andere onderzoekscentra, werd dit criterium als te beperkt gezien en kwam de vraag naar een beter omschreven beleid terzake. De VPDC heeft vervolgens samen met een werkgroep van de VLIR een 'Nota Goede Praktijk permanente vorming Proefdierkunde' opgesteld, verder 'Nota' genoemd. Voor de Nederlandse lezer is het wellicht verhelderend om even kort de verschillende personeelscategorieën in Vlaanderen en België te beschrijven. Er bestaan vijf categorieën personeel: verzorgers die instaan voor de elementaire verzorging (voederen en drenken, schoonmaken verblijf), verzorgers die instaan voor de bijzondere zorg (toezicht op het dierenwelzijn, assistentie bij dierproeven en bij euthanasie; te vergelijken met Art. 13f2a uit de Nederlandse Wod en Art. 8. 1. b. uit het Nederlandse Dierproevenbesluit), personen die actief deelnemen aan op proefdieren uitgevoerde proeven (te vergelijken met Art. 13f2b uit de Nederlandse Wod en Art. 8. 1. a. uit het Nederlandse Dierproevenbesluit) en proefleiders (te vergelijken met Art. 9 uit de Wod). Daarnaast bestaat er een categorie medewerkers die enkel de bevoegdheid hebben om dieren te doden en daartoe een verkorte opleiding gekregen hebben (te vergelijken met Art. 8. 1. c. uit het Nederlandse Dierproevenbesluit).

Algemeen Concept

Het algemeen concept van de Nota is dat elke medewerker naar gelang zijn of haar functie een vooropgesteld aantal uren permanente vorming gevolgd moet hebben en dat daarbij telkens de drie voorgaande jaren beoordeeld worden.

Objectieven permanente vorming per personeelscategorie

Voor de proefleiders en de actieve deelnemers aan dierproeven:

Zij dienen minstens 24 uren permanente vorming per drie jaar te volgen. Deze 24 uren hoeven niet netjes verspreid te worden over deze periode van drie jaar: zo kan je het eerste jaar 16 uren volgen en het tweede en het derde jaar telkens 4 uren. Van dat driejaarlijkse totaal van 24 uren moet minstens 12 uren behaald worden door deelname aan opleidingen met een kwaliteitslabel afgeleverd door een kwaliteitsbewakende commissie (zie verder paragraaf 'kwaliteit van de permanente vorming'). De overige 12 uren kunnen behaald worden door bijkomende opleidingen met kwaliteitslabel te volgen of door andere activiteiten, met name:

- het volgen van interne opleidingen
- het intern of extern verwerven van vaardigheden
- het deelnemen aan seminars, workshops of congressen met een duidelijke proefdierinsteek
- het publiceren van proefdierkundige publicaties, waarbij maximum van vier uren permanente vorming per peer reviewed publicatie kunnen aangerekend worden.

Voor zowel de seminaries, workshops of congressen als voor de proefdierkundige publicaties geldt dat ze een duidelijke proefdierinsteek moeten hebben, met een thema dat proefdierkundig is en verder gaat dan het louter rapporteren van experimenten met proefdieren in een wetenschappelijk

kader. Zo komt een symposium 'Animal models in current cancer research' wél in aanmerking, maar komt een symposium 'Tumor immunology', waar ook experimenten met proefdieren aan bod komen, niet in aanmerking. Het spreekt voor zich dat evenementen of publicaties die zich richten op 3V's en de manier waarop in vitro- en in vivo-onderzoek elkaar aanvullen, bij uitstek onder de noemer 'met duidelijke proefdierinsteek' vallen.

Voor diervverzorgers die instaan voor de elementaire en bijzondere zorg aan de proefdieren: Zij volgen minstens twaalf uren permanente vorming per drie jaar; hierbij is het toegestaan dat deze vorming volledig intern georganiseerd is.

Personen die niet tot een van bovenvermelde categorieën behoren maar deskundig zijn in het doden van dieren:

Zij dienen ook hun kennis op het vlak van het doden van dieren op peil te houden en hun bekwaamheid te allen tijde te kunnen aantonen. Er wordt voor deze personen echter geen minimum aantal uren permanente vorming geëist. Er zijn nog enkele bijzondere bepalingen: voor alle categorieën geldt dat personen die net hun basisopleiding proefdierkunde succesvol afgerond hebben, tijd hebben tot het einde van het derde jaar na het behalen van hun certificaat om te voldoen aan de hierboven beschreven opleidingseisen. Daarnaast kan de opleidingsverantwoordelijke van een proefdierfaciliteit (functie vergelijkbaar met de Art. 13f3c uit de Wod) ervoor kiezen om de periode van drie jaar te verlengen of het aantal te behalen uren in verhouding te verlagen in het geval van langdurige afwezigheid bij ziekte- of ouderschapsverlof.

Inhoud van de permanente vorming

Voor wat de inhoud van de permanente vorming betreft, is de keuze zeer uitgebreid. Dit kunnen zowel praktische als theoretische vormen zijn en meer algemene of juist meer specifieke opleidingen. Leidend bij de keuze voor een continue vorming is dat de inhoud en de vorm moeten aansluiten bij de functie en de professionele activiteiten van de cursist. Ook het niveau van de opleiding moet hierbij aansluiten en niet bij de gevolgde basisopleiding. Diersoortspecifieke kennis en -kunde zijn van het grootste belang! Zeker wanneer een personeelslid met een andere diersoort gaat werken, is bijscholing over de nieuwe diersoort nodig. Zelfs al heeft die medewerker veel ervaring met een bepaalde techniek in de vertrouwde diersoort, dan moet hij de gepaste opleiding en training volgen om deze techniek bij de nieuwe diersoort onder de knie te krijgen. In elk geval moet de opleidingsverantwoordelijke van de proefdierfaciliteit erop toezien dat de personeelsleden hun kennis van alle opleidingsonderdelen, zoals vermeld in de bijlagen 8 tot 11 bij het KB, op peil houden. In de Nota wordt uitdrukkelijk vermeld dat vormingsinitiatieven, die zich richten op de 3V's, de wederzijdse aanvulling van in vitro- en in vivo-onderzoek, de maatschappelijke perceptie en visie op dierproeven en communicatie en transparantie inzake proefdieren, deel kunnen uitmaken van de permanente vorming.

Kwaliteit van de permanente vorming

Geïnspireerd door het onderscheid dat FELASA maakt tussen geaccrediteerde, aanvaarde en intern goedgekeurde opleidingen, volgen de opstellers van de Nota eenzelfde redenering bij permanente vormingsinitiatieven en bij de opvolging van de vorming van proefleiders en actieve deelnemers. Met name maken zij een onderscheid tussen onderstaande categorieën:

1. Officieel door FELASA geaccrediteerde opleidingen en opleidingen georganiseerd door wetenschappelijke of proefdierkundige organisaties zoals BCLAS, DALAS, FELASA, ETPLAS. Een overzichtslijst van deze opleidingen zal gepubliceerd worden op de BCLAS-website (www.bclas.org/education).
2. Opleidingen en activiteiten met een kwaliteitslabel afgeleverd door een kwaliteitsbewakende commissie (zie verderop). Een overzichtslijst met aanvaarde opleidingen zal ook gepubliceerd worden op bovenvermelde BCLAS-website.

3. Opleidingen en activiteiten goedgekeurd door de (opleidings)verantwoordelijke, de dierenwelzijnscommissie (te vergelijken met de Nederlandse Instantie voor Dierenwelzijn) of de ethische commissie (te vergelijken met de Nederlandse DierenExperimentenCommissie) van de inrichting. Voor proefleiders en actieve deelnemers moeten minimaal 12 van de 24 opgelegde uren onder de eerste of tweede categorie vallen.

Kwaliteitsbewakende commissie

De Vlaamse Proefdiercommissie heeft samen met de VLIR een kwaliteitsbewakende commissie opgericht. De taak van deze commissie is om na te gaan of de aan haar voorgelegde opleidingen en activiteiten een duidelijk proefdierkundige insteek en een voldoende hoog niveau hebben om in aanmerking te komen als 'aanvaard' (geaccrediteerd) opleidingsinitiatief. De bedoeling is dat de organisator van de opleiding ruim vooraf een erkenningsdossier indient. In dit dossier worden, naast louter administratieve en praktische gegevens, de volgende punten beschreven:

- het kennisdomein en de diersoort
- de samenvatting van de doelstelling en het format
- de inhoud, met de beknopte beschrijving van de kernboodschap of van de leerdoelen van elk onderwerp of elk onderdeel van de opleiding
- de doelgroep(en)
- of er al dan niet een toetsing is op het einde van de vorming
- hoe de organisator de kwaliteit van de opleiding evalueert en bewaakt
- de lijst met de namen van de sprekers en/of trainers en hun beknopt CV, die de relevante bekwaamheid aantoont
- eventueel ook bijkomende informatie die de kwaliteit van de opleiding staakt. Dit kan het cursusmateriaal zijn, de gegeven presentatie(s) etc.
- Meer informatie over de accreditatie van opleidingsinitiatieven, staat op <https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/onzediensten/proefdierkunde>.

Opvolging en naleving

De opstellers van deze Nota stellen voor dat medewerkers zelf in een door de inrichting opgezet centraal systeem een overzicht bijhouden van de opleidingen die ze volgen. Zo kunnen zowel de opleidingsverantwoordelijke als de Vlaamse Dienst Dierenwelzijn bij inspectie nagaan of het personeel te allen tijde voldoende gevormd is.

Besluit

Persoonlijk meen ik dat dit een zeer positief initiatief is: het toont aan dat de Vlaamse proefdierkundige gemeenschap het belang van permanente scholing inziet en daarenboven ook actief wil promoten. Ook erg positief is dat de Vlaamse Dienst Dierenwelzijn het proefdierkundig veld het vertrouwen en de vrijheid heeft gegeven om zelf een voorstel uit te werken van hoe zo'n permanente vorming eruit zou kunnen zien. Zij heeft dit voorstel, beschreven in deze Nota, na grondige analyse aanvaard en als goede praktijk aanbevolen aan de erkende inrichtingen. Ik hoop dat de andere Belgische gewesten, maar ook Nederland, gelijkaardige criteria zullen opstellen voor de permante opleiding en – wat nog belangrijker is – de erkenning van opleidingsinitiatieven 'bij de burens' zonder extra administratieve rompslomp overnemen. Hieruit zou een zeer vruchtbare kruisbestuiving kunnen voortvloeien. Daarnaast biedt het ook de mogelijkheid voor schaalvergroting, wat de kwaliteit kan verhogen en de kostprijs voor organisator en deelnemers kan beperken.

Bron

1. Website van de Vlaamse Dienst Dierenwelzijn met de wetgeving over proefdieren en dierproeven
<https://www.vlaanderen.be/werken-met-proefdieren#wetgeving>

